

Tadeusz Sporek

Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach

e-mail: tadeusz.sporek@ue.katowice.pl

ORCID: 0000-0002-9009-5378

KORPORACJE TRANSNARODOWE WE WSPÓŁCZESNEJ GOSPODARCE ŚWIATOWEJ

TRANSNATIONAL CORPORATIONS IN THE CONTEMPORARY WORLD ECONOMY

DOI: 10.15611/e21.2019.1.07

JEL Classification: F6, F60, F63

Streszczenie: W wyniku wzrostu znaczenia procesów związanych z globalizacją, umiędzynarodowienia przedsiębiorstw i produkcji korporacje transnarodowe (KTN) dysponują bardzo dużym kapitałem produkcyjnym, generującym olbrzymie zyski. O ich potęgę świadczy fakt, że niejednokrotnie dochody KTN przekraczają wartość PKB średnio rozwiniętych krajów. Głównym celem opracowania jest ukazanie roli korporacji transnarodowych w gospodarce światowej. We wstępie zwięźle przedstawiano istotę globalizacji i pogłębionej globalizacji, w których KTN odgrywają główną rolę. Opracowanie zawiera analizę korporacji na dwóch poziomach: teoretycznym i historycznym (definicje i rozwój korporacji transnarodowych w ciągu ostatnich dziesięcioleci) oraz geograficznym (lokalizacja KTN i zagranicznych podmiotów zależnych). Ostatnia część opracowania pokazuje asymetrię potęgi gospodarczej KTN z krajów rozwiniętych i rozwijających się. Autor przedstawia znaczenie KTN głównie na podstawie publikacji statystycznych Konferencji Narodów Zjednoczonych do spraw Handlu i Rozwoju (UNCTAD), w szczególności World Investment Report.

Słowa kluczowe: globalizacja, gospodarka światowa, korporacje międzynarodowe.

Summary: As a result of the growing importance of the processes of globalization, the internationalization of enterprises and TNC production has a very big capital production, which generates huge profits. The income of TNC often exceeds the value of GDP of countries that are avaragely developed. The main purpose of this article is to show the transnational corporations (TNCs) in the global economy. The indroduction presents concisely the essence of globalization and deep globalization integration, in those the main role played by TNCs. The article provides an analysis of corporations at two levels: theoretical and historical (definitions and development of TNCs and EDI over the last decades) and geographical (location of TNCs and foreign affiliates). The last part of the article shows the asymmetry of economic power of TNCs from developed and developing economies. The author presents the importance of TNCs mainly on the basis of statistical publications of the United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD), especially the World Investmment Report.

Keywords: globalization, world economy, transnational corporations.

1. Wstęp

Światowa gospodarka podlega dziś dynamicznym przekształceniom. Przyczyną tej sytuacji jest globalizacja, która powoduje, że w procesie tym wzrasta znaczenie elementów o charakterze ponadnarodowym. Przejawia się to między innymi w rosnącej z każdym rokiem dynamice międzynarodowej wymiany handlowej, przeprowadzanej reorganizacji produkcji ponad granicami narodowymi oraz przepływie zagranicznych inwestycji bezpośrednich (ZIB). Współpraca gospodarcza ponad granicami gospodarek narodowych w czasach globalizacji nie tylko polega na ilościowych zmianach w wymianie międzynarodowej. Prawdziwa istota globalizacji leży w zmianach o charakterze jakościowym, które prowadzą do gospodarki światowej, bazującej już nie na niezależnych gospodarkach narodowych, lecz na zintegrowanym globalnym rynku. Ten proces nazywany jest głębią integracją. Dokonuje się on przede wszystkim przez działalność korporacji transnarodowych [Jackson, Sorensen 2006, s. 226]. Według większości teorii korporacje transnarodowe powstały mniej więcej pięć dekad temu. Nie tylko aktywnie uczestniczą dziś w globalizacji, ale również są jej głównymi kreatorami. Obecnie to one głównie odpowiadają za przepływy towarów, usług, technologii oraz zagranicznych inwestycji bezpośrednich. W skali globalnej stanowią siłę napędową kreującą przepływy kapitałowe i obroty towarowe w poszczególnych regionach świata.

Proces globalizacji, rozumiany jako tworzenie wzajemnych, ponadnarodowych współzależności gospodarczych, jest w dużym stopniu efektem istnienia korporacji transnarodowych (KTN). Działania podejmowane przez przedsiębiorstwa transnarodowe skupiają się głównie na inwestycjach bezpośrednich [Hajdukiewicz, Michalik 2007, s. 45]. Mianem KTN określa się firmy, które aktywnie uczestniczą w przepływie bezpośrednich inwestycji zagranicznych (BIZ) oraz zarządzają aktywami i je monitorują w minimum dwóch państwach [Jantón-Drozdowska 2006, s. 155].

2. Globalizacja jako najważniejszy proces współczesnej gospodarki światowej

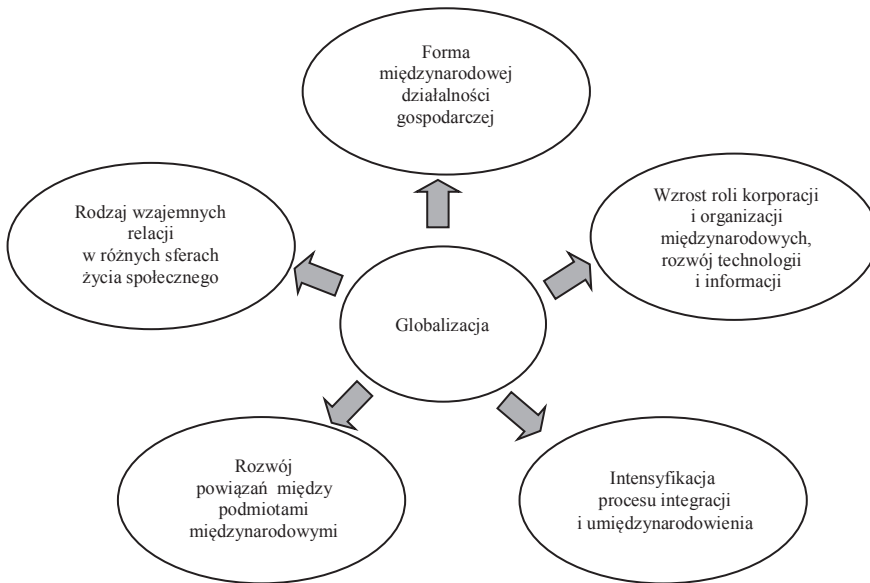
Początki procesów globalizacyjnych zostały zauważone w starożytności, ale ich przebieg był o wiele wolniejszy niż obecnie. Przejawiały się one wówczas wymianą towarową odbywającą się między różnymi krajami, jak również rozprzestrzenianiem się architektury, sztuki, techniki i informacji [Kukułka 2002, s. 19].

Globalizacja jest obecnie najbardziej powszechnym i dominującym procesem, ale nie ma jednej powszechnie przyjętej jej definicji. W literaturze pojawiają się zróżnicowane pojęcia określające ją zarówno pod względem przyjmowanych teorii, ale także ze względu na poziom szczegółowości lub ogólności. Według niektórych autorów pierwsze takie pojęcie pojawiło się w słowniku Webstera w 1961 r. Określało ono wystąpienie całkowitych przeobrażeń w gospodarce światowej. Wynikały one z internacjonalizacji kapitału, liberalizacji gospodarki, ograniczenia roli państw

w gospodarce, rewolucji informatycznej, a także ze wzrostu znaczenia wielkich korporacji [Misiak 2007, s. 10].

Globalizacja jednak ma nie tylko wymiar gospodarczy – jest zjawiskiem wieloaspektowym, ogarniającym wiele płaszczyzn, co przedstawia rys. 1.

Jednym z ujęć globalizacji jest zacieśnianie międzynarodowych powiązań między przedsiębiorstwami i przez to wytwarzanie coraz większych, wzajemnych zależności. Jest to proces polegający również na poszerzaniu zasięgu działania przez największe korporacje, a także traktowaniu rynku światowego jako jednego wielkiego rynku.

Rys. 1. Istota globalizacji

Źródło: opracowanie własne na podstawie [Kłosiński, Maślowski 2005, s. 17].

Według A. Zorskiej „globalizacja polega na długofalowym integrowaniu działalności na poziomie gospodarek przemysłów/sektorów oraz przedsiębiorstw ponad granicami państw, dzięki rozszerzaniu, pogłębianiu oraz intensyfikowaniu różnego rodzaju powiązań (handlowych, inwestycyjnych, kooperacyjnych, informacyjnych), co prowadzi do tworzenia się współzależnego systemu ekonomicznego w skali światowej, czyli globalnej gospodarki” [Zorska 2007, s. 17].

Zaprezentowana definicja kompleksowo ujmie pojęcie globalizacji, określając najważniejsze elementy tego procesu. W przytoczonym ujęciu jest ona mechanizmem integracji, który polega na scalaniu rozproszonych działań ekonomicznych. W ramach KTN wyróżnić można integrację korporacyjną [Zorska 2008, s. 18], która polega na rozbudowie systemów korporacyjnych przez łączenie nowo powstałych

jednostek, takich jak zagraniczne filie czy wspólne przedsięwzięcia, z głównymi strukturami organizacyjnymi KTN [Zorska 1998, s. 20].

Postęp procesu globalizacji przyczynił się do stopniowego likwidowania granic dla rynku, a także do otwierania się gospodarek państw, zapewniając jego podmiotom swobodę działania. Dał tym samym możliwości działania w skali globalnej dla rynku kapitałowego oraz korporacji transnarodowych, dzięki czemu transfer kapitału między państwami stał się łatwiejszy, a co więcej – stało się możliwe prowadzenie działalności na odległych rynkach przy jednoczesnym zintegrowanym funkcjonowaniu poszczególnych jednostek korporacji [Piórko 2008, s. 5]. Globalizacja charakteryzuje się także standaryzacją zarówno dóbr, jak i usług w skali światowej [Sporek 2015, s. 47-59]. To także proces poszerzania się powiązań rynków światowych w wielu wymiarach: ekonomicznym, ekologicznym, religijnym, kulturowym, społecznym i politycznym [Liberska 2002, s. 17-19].

Globalizacja to proces liberalizacji oraz integracji rynków kapitału, towarów i siły roboczej. Proces ten ma charakter historyczny, ponieważ trwa bardzo długo, zanim jego skutki będą widoczne [Kołodko 2007, s. 28]. Potrzeba dużo czasu, aby poszczególne państwa zaczęły ze sobą współdziałać. Ich gospodarki muszą przystosować się do zmian, które doprowadzą je później do procesu integracji.

Przejawem globalizacji jest m.in. wzrost znaczenia korporacji transnarodowych. Prowadzą one działalność w wielu krajach i są powiązane z innymi podmiotami stosunków międzynarodowych [Lasoń (red.) 2011]. Mają istotny wpływ na przepływ towarów, usług, kapitału oraz technologii przez granicę wielu państw i regionów świata. Przyczyniają się dzięki temu przede wszystkim do ekspansji najnowszych technologii.

Każdy z autorów definicji podchodzi do określenia tego procesu z innej perspektywy i rozumie go inaczej. Do podstawowych cech globalizacji zalicza się jej wielowymiarowość (oznaczającą wpływ globalizacji na wiele aspektów życia) oraz wielowątkowość i złożoność. Termin ten charakteryzuje również proces łączenia podmiotów rozrzuconych po całym świecie przez dynamiczny wzrost liczby powiązań handlowych, inwestycyjno-produkcyjnych i umownych. W wyniku powstaje międzynarodowa współzależność, umożliwiającą koordynację działalności systemów międzynarodowych. W ramach globalizacji dochodzi do ścierania się przeciwstawnych zjawisk i subprocesów, np. dezintegracji i integracji, a także zauważane jest zjawisko skracania przestrzeni i czasu [Jakubczak 2008, s. 24-25]. Najczęściej wskazywane w różnych jej ujęciach i definicjach szczegółowe cechy globalizacji to:

1. Wzrost inwestycji zagranicznych – transnarodowe korporacje, państwa, regiony inwestują nie tylko w krajach macierzystych, ale również za granicą.

2. Dynamiczny postęp techniczny – nowe technologie rozprzestrzeniają się na całym świecie dużo szybciej niż w przeszłości.

3. Masowość produkcji przemysłowych – rozwój produkcji prowadzący do wzrostu wydajności pracy; produkty stają się łatwiejsze do standaryzacji [Kłosiński 2005, s. 24-25].

4. Mobilność dóbr, usług i kapitału – wzrost mobilności następujący z powodu erozji granic; czynniki produkcji mają zróżnicowane ceny, co sprawia, że stają się one bardziej konkurencyjne na rynkach światowych [Scheve, Slaughter 2018, s. 98-112].

5. Rosnąca konkurencyjność podmiotów gospodarczych – powiększanie zysku przez wykorzystanie przewagi lokalnej i technologicznej [Liberska 2002, s. 29].

6. Rozwój handlu międzynarodowego – otwarcie granic sprzyja eksportowi i importowi wielu produktów.

7. Rozwój telekomunikacji i informatyzacji – duży postęp w łączności spowodowany przez rozwój technologiczny, a co za tym idzie – spadek kosztów łączności.

8. Koncentracja kapitału i zarządzania – spowodowana łączeniem się przedsiębiorstw oraz zawieraniem porozumień dotyczących współdziałania ze sobą poszczególnych podmiotów; umożliwia to inwestowanie w akcje na każdym rynku [Orłowska, Żołądkiewicz (red.) 2012, s. 132].

9. Powstawanie regionalnych organizacji integracyjnych, takich jak: unie celne, strefy wolnego handlu i wspólne rynki występujące np. w Unii Europejskiej.

10. Swobodne zastosowanie systemów logistycznych – powstanie światowych sieci transportowych sprzyjające obniżaniu kosztów transportu [Kłosiński, Masłowski 2005, s. 24-25].

11. Migrowanie ludności – przepływy ludności z kraju macierzystego powodowane przede wszystkim poszukiwaniem lepiej płatnej pracy oraz lepszych warunków życia, co następuje wskutek rosnącej konkurencji międzynarodowej i przemian następujących na rynku pracy [Geise 2006, s. 107].

12. Liberalizacja działalności gospodarczej – likwidacja barier celnych, swoboda przepływu kapitału i wymiany walut, szerokie otwieranie się na inne gospodarki, m.in. pod względem handlu towarowego [Janik 2006, s. 76].

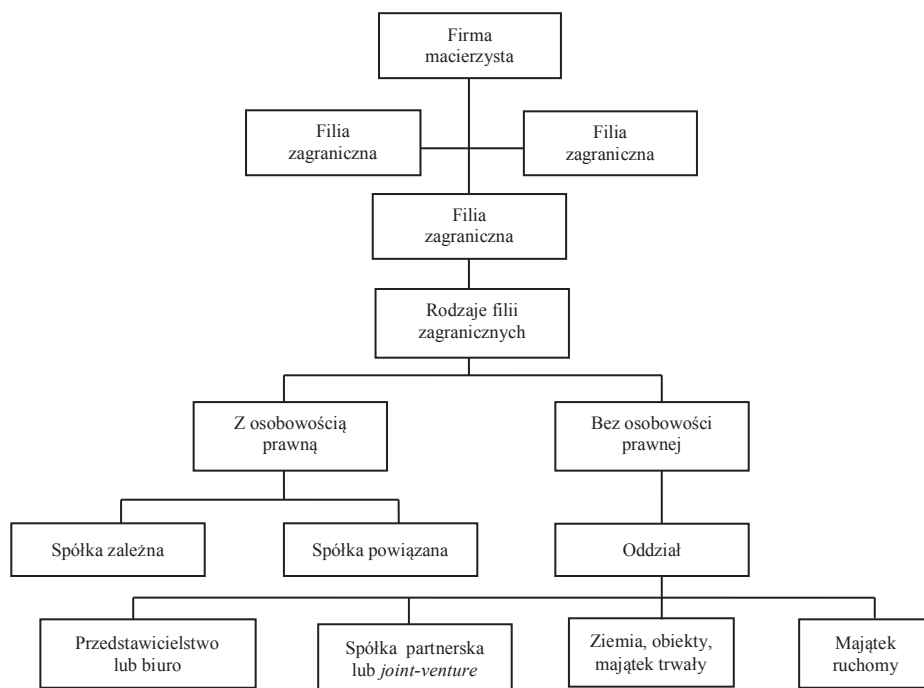
Za pomocą globalizacji można określić zarówno zjawiska ekonomiczne, jak i stan gospodarki światowej, procesy integracji, a także umiędzynarodowienie społeczeństw. Prowadzi to do zdefiniowania pojęcia gospodarki globalnej.

Gospodarka globalna to gospodarka działająca na całym świecie, polegająca na tym, że przez funkcjonowanie i współdziałanie ze sobą różnych aspektów, m.in. politycznych i rynkowych, dochodzi do umiędzynarodowienia czynników produkcji [Gwiazda 1998, s. 10].

3. Istota i pojęcie korporacji transnarodowych

Korporacje transnarodowe są w dzisiejszych czasach uznawane za jedno z najważniejszych podmiotów w biznesie międzynarodowym. Ponadto ich działalność determinuje rozwój gospodarczy poszczególnych krajów i ugrupowań integracyjnych przez międzynarodowe transfery kapitału w formie ZIB [Cudowska-Sojko 2015, s. 372]. Korporacje, podejmując decyzje o miejscu lokowania produkcji w poszczególnych krajach, wpływają na restrukturyzację gospodarek i wzrost współzależności między państwami [Ciecierski 2009, s. 134]. Strategie działania korporacji oddzia-

łują na to, jaką pozycję w międzynarodowym podziale pracy uzyskają kraje słabiej rozwinięte. Dotyczy to również krajów, które nie tak dawno przeszły transformację systemową i w związku z tym są, jak stwierdza M. Ciecierski, „łakomym kąskiem” dla ekspansywnych korporacji [Ciecierski 2009, s. 134]. Działalność korporacji transnarodowych w środowisku międzynarodowych nie tylko obejmuje sferę ekonomiczną, ale także oddziałuje na sferę polityczną i społeczną, co wynika z siły, jaką mają korporacje. Ich potencjał ekonomiczny i technologiczny świadczy o ich potędze, stale się umacniającej wraz ze wzrostem liczby tych podmiotów na świecie [Piórko 2008, s. 50].

Rys. 2. Struktura korporacji transnarodowych według UNCTAD

Źródło: [Ciecierski 2009, s. 139].

Korporacje transnarodowe to szczególnie rodzaj przedsiębiorstwa, który ze względu na swoją specyfikację oraz złożoność jest trudny do jednoznacznego zdefiniowania, zaś ich pełna charakterystyka jest w różny sposób przedstawiana w opracowaniach ekonomicznych. KTN nazywane są również przedsiębiorstwami transnarodowymi, wielonarodowymi, międzynarodowymi ponadnarodowymi czy globalnymi. W literaturze przedmiotu autorzy dokonują podziałów korporacji, podając wiele kryteriów mających na celu rozróżnienie poszczególnych rodzajów korporacji. T. Sporek dzieli korporacje według kryterium pochodzenia kapitału [Cie-

cierski 2009, s. 144; Sporek 2010, s. 22]. Autor ten wyróżnia korporacje transnarodowe oraz wielonarodowe. W przypadku tych pierwszych wszystkie aktywa są własnością przedsiębiorstwa macierzystego, przy czym zlokalizowane muszą być w co najmniej dwóch krajach, natomiast w przypadku korporacji wielonarodowych tylko część aktywów należy do przedsiębiorstwa macierzystego [Ciecierski 2009, s. 144; Sporek 2010, s. 20], pozostałe zaś są własnością innych podmiotów zagranicznych. Ze względu na fakt, iż kapitał pochodzi z różnych krajów, określa się go jako wielonarodowy [Brach 2015, s. 27-45].

Istnieje wiele definicji korporacji transnarodowej, jednak w literaturze najczęściej jest przytaczana ta sformułowana przez Konferencję Narodów Zjednoczonych ds. Handlu i Rozwoju (UNCTAD). UNCTAD definiuje korporacje transnarodowe jako przedsiębiorstwa będące spółkami kapitałowymi, na które składają się dwa podmioty, tj. przedsiębiorstwa macierzyste oraz ich zagraniczne filie [Kuzel 2007, s. 41-42]. Przedsiębiorstwo macierzyste jest określane jako przedsiębiorstwo, które nadzoruje udziały jednostek znajdujących się poza obszarem kraju macierzystego, będąc w posiadaniu pewnego udziału (akcji) w kapitale własnym tych jednostek. Udział w kapitale własnym, stanowiący pakiet 10% zwykłych akcji, lub udział zapewniający prawo głosu na zgromadzeniu akcjonariuszy jest uważany za granicę kontroli aktywów [Zorska 2007, s. 122]. Natomiast filia zagraniczna to spółka posiadająca osobowość prawną lub jej nieposiadająca, w której inwestor zagraniczny ma udziały (co najmniej 10%), umożliwiające mu w trwały sposób wpływać na zarządzanie przedsiębiorstwem [Kuzel 2007, s. 41].

Powiązania i zależności między przedsiębiorstwem macierzystym oraz jego filiami zagranicznymi zostały przedstawione na schemacie na rys. 2, przygotowanym przez M. Ciecierskiego na podstawie World Investment Report 2007.

4. Korporacje transnarodowe jako kluczowi uczestnicy procesu globalizacji

Korporacje transnarodowe stały się istotną częścią krajobrazu gospodarczego. Odgrywają one znaczącą rolę na arenie międzynarodowej. Obserwuje się wzrost obszaru oddziaływania korporacji na poszczególne sfery życia globalnej społeczności [Piórko 2008, s. 29]. Korporacje transnarodowe, obok państw narodowych, organizacji pozarządowych, a także międzynarodowych organizacji o charakterze gospodarczym, są kreatorem procesu globalizacji oraz jego beneficjentem [Ciecierski 2009, s. 133-134]. Ponadto KTN oddziałują na strukturę oraz dynamikę najważniejszych czynników procesu globalizacji, na które składają się: handel zagraniczny, międzynarodowy przepływ wiedzy i umiejętności oraz transfer kapitału w formie bezpośrednich inwestycji zagranicznych (ZIB) [Kuzel 2007, s. 127].

Korporacje transnarodowe aktywnie uczestniczą w funkcjonowaniu gospodarki, kultury i polityki społecznej państwa. Wpływają na powstawanie i ochronę nowych technologii, zapewniają specjalne programy emerytalne, świadczenia medyczne

i edukacyjne [Jastrzębska 2015, s. 32]. Ekonomiści mają jednak obawy przed niekorzystnym wpływem korporacji transnarodowych, które dzięki swojej silnej pozycji ekonomicznej mogą oddziaływać na prowadzoną politykę państwa, kierując się własnym interesem. KTN mogą wywierać presję finansową i konkurencyjną na państwo. Oddziałują także na rynek pracy, zatrudniając ogromną liczbę pracowników – zarówno niewykwalifikowanych, jak i specjalistów. Problemem w tym kontekście jest wpływ KTN na zmiany w kodeksach pracy, które regulują warunki zatrudnienia [Sala 2005, s. 39].

Korporacje transnarodowe otwierają gospodarkę krajową i zachęcają do tworzenia rynku globalnego. Wiążą się z tym nowa jakość i formy konkurencji. Obecnie wymienia się trzy rodzaje konkurencji, powstałe dzięki działalności przedsiębiorstw transnarodowych [Sala 2005, s. 42]:

- wirtualne korporacje,
- specjalizację produkcji,
- dynamiczne sieci.

Do cech charakteryzujących KTN należy zaliczyć [Hajdukiewicz, Michalik 2007, s. 47]:

- suwerenność – rozumianą jako podejmowanie i realizację decyzji niezależnie od indywidualnej sytuacji kraju, w którym funkcjonują,
- złożoność – formy własności i kontroli są zróżnicowane przy złożonej produkcji i organizacji,
- rozproszenie – w celu efektywnego zarządzania funkcje przedsiębiorstwa nie są skoncentrowane w jednym miejscu, lecz są rozproszone w świecie,
- specjalizację – w celu zaspokojenia potrzeb całego przedsiębiorstwa korporacje współpracują między wszystkimi jednostkami firmy,
- arbitraż – polegający na prowadzeniu działalności w różnych miejscach w jednakowym czasie,
- integrację – polega ona na stworzeniu i prowadzeniu sieci połączonych jednostek korporacji,
- organizację – oznaczającą to, że zmiany strategii i celów operacyjnych są wspólne dla całej korporacji,
- efektywność – jest to alokacja zasobów pozwalająca na efektywne działania.

Największą korporacją transnarodową na świecie pod względem aktywów zagranicznych była amerykańska firma General Electric Corporation, która do 2015 r. dysponowała aktywami finansowymi o wartości 331 160 mln dolarów. Była to wartość o 28 262 mln dolarów wyższa od kwoty, jaką w aktywach zgromadził, zajmujący drugą pozycję, brytyjski Royal Dutch Shell Plc. Największą korporacją transnarodową Niemiec była grupa Volkswagen, mająca 176 656 mln dolarów aktywów zagranicznych w 2015 r. i zajmująca ósmą pozycję w rankingu korporacji transnarodowych.

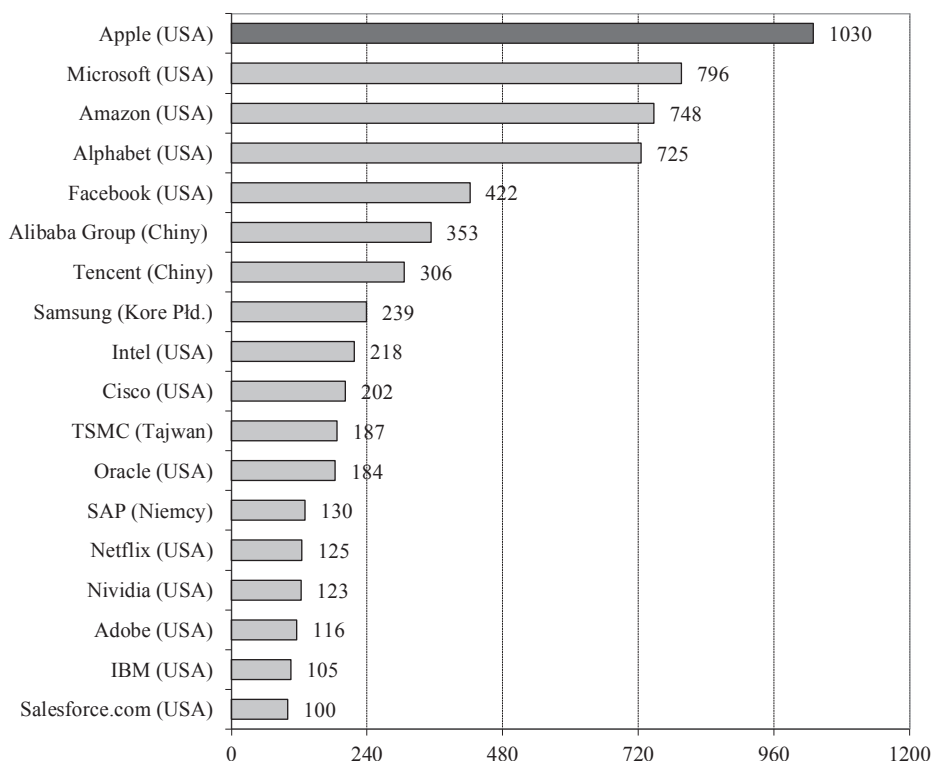
Rynek globalny jest zdominowany przez przedsiębiorstwa branży technologicznej, których główna siedziba jest zlokalizowana w Stanach Zjednoczonych i Wielkiej Brytanii. Z regionu Azji wysoką pozycję zajmują firmy pochodzące z Chin i Japonii.

Tabela 1. Ranking dwudziestu największych korporacji transnarodowych pod względem aktywów zagranicznych w 2015 r.

Miejsce w rankingu	Nazwa korporacji	Kraj pochodzenia	Wartość aktywów zagranicznych (w mln dolarów)
1	General Electric Co.	Stany Zjednoczone	331 160
2	Royal Dutch Shell Plc.	Wielka Brytania	301 898
3	Toyota Motor Corporation	Japonia	274380
4	Exxon Mobil Corporation	Stany Zjednoczone	231 033
5	Total SA	Francja	226 717
6	BP Plc.	Wielka Brytania	202 899
7	Vodafone Group Plc.	Wielka Brytania	182 837
8	Volkswagen Group	Niemcy	176 656
9	Chevron Corporation	Stany Zjednoczone	175 736
10	Eni SpA	Włochy	141 021
11	Enel SpA	Włochy	140 396
12	Glencore Xstrata	Szwajcaria	135 080
13	Anheuser-Busch InBev NV	Belgia	134 549
14	EDF SA	Francja	130 161
15	Nestlé SA	Szwajcaria	124 730
16	E.ON AG	Niemcy	124 429
17	GDF Suez	Francja	121 402
18	Deutsche Telekom AG	Niemcy	120 350
19	Apple Computer Inc	Stany Zjednoczone	119 918
20	Honda Motor Co. Ltd.	Japonia	118 476

Źródło: [*The World's Top 100...*].

Jednym ze skutków rozwoju spółek z grupy FAANG, czyli Facebooka, Apple'a, Amazonu, Netflixu i Alphabet (spółki matki Google'a), jest to, że ich łączna wartość zwiększyła się dwukrotnie i wspomniane korporacje zdeterminowały pod względem wartości rynkowej korporacyjnych gigantów z badanych tradycyjnych branż. W 2008 r. największą spółką pod względem kapitalizacji i wagi w indeksie S&P 500 był koncern naftowy Exxon Mobil. Za nim na kolejnych miejscach plasowały się sieć hipermarketów Wal-Mart Stores oraz koncern Procter & Gamble. W pierwszej dziesiątce była tylko jedna firma z branży IT: Microsoft; znajdowała się ona na czwartej pozycji pod względem kapitalizacji. W 2018 r. aż sześć miejsc z pierwszej dziesiątki przypadało spółkom technologicznym. Pierwsze trzy pozycje należały do spółek Apple, Microsoft i Amazon. Ważniejsze korporacje i wartość ich kapitalizacji w 2018 r. przedstawia rys. 3.

Rys. 3. Spółki technologiczne o największej kapitalizacji w 2018 r. (w mld dolarów)

Źródło: [World Investment... 2018, s. 5-6, 195].

Jeśli chodzi o wielkości zaprezentowane w tabeli 1, to zauważyć należy bardzo istotne przetasowanie pod względem branżowym, geograficznym, a szczególnie wartościowym.

Gigantami technologicznymi mogą się pochwalić również Chiny. Największy z nich – Alibaba Group (chiński odpowiednik Amazonu) – miał na koniec października kapitał o wartości 353 mld dolarów, czyli nieco więcej niż PKB Izraela. Druga pod względem wartości była spółka Tencent z kapitałem wynoszącym 324 mld dolarów, czyli tyle, ile wynosi PKB Danii. Część chińskich potentatów technologicznych (np. koncern Huawei) nie jest jednak notowana na giełdach, a mogłaby mieć na nich sporą kapitalizację.

Jak na tym tle prezentuje się Europa? Otóż: największa europejska spółka internetowa – holenderski serwis Booking.com – ma 84,9 mld dolarów kapitalizacji – prawie tyle, ile wynosi PKB Sri Lanki. Na drugim miejscu znajduje się szwedzki serwis Spotify z kapitałem o wartości 25,5 mld dolarów, czyli nieco więcej niż wynosi PKB Nepalu. Za nim plasuje się niemiecki serwis sklepowy Zalando z kapitałem wynoszą-

cym 8,5 mld dolarów, czyli tyle, ile wynosi PKB Haiti. Na liście pierwszej dwudziestki największych pod względem przychodów spółek internetowych z całego świata znajdują się tylko dwie firmy z Europy – znajduje się tam dziewięć spółek mających siedziby w USA i sześć spółek chińskich. Europa nie ma zatem cyfrowych potentatów podobnych do tych działających w USA czy Chinach [Kozieł 2018, s. 1].

Silna pozycja firm z USA i Chin w globalnym sektorze cyfrowym wywołuje uzasadniony niepokój słabszych graczy, takich jak UE czy Rosja. Świadoma zapóźnień w tej kwestii jest też niemiecka kanclerz Angela Merkel. „Dane będą surowcem XXI wieku. Pojawia się więc pytanie: kto kontroluje dane?(...). W Chinach istnieje bardzo ścisła współpraca pomiędzy tymi, którzy zbierają dane, a państwem. Są oni jednym i tym samym” – mówiła Merkel na konferencji w Davos 2017 r.

Układ sił w globalnym sektorze cyfrowym może się w nadchodzących latach wielokrotnie zmieniać, aktualni liderzy inwestują jednak ogromne kwoty w badania nad przełomowymi technologiami (m.in. nad sztuczną inteligencją), by swoją dominację jeszcze powiększyć w przyszłości [Rifkin 2017, s. 8].

5. Zakończenie

Globalizacja jest zjawiskiem mającym wpływ na wiele sektorów i sfer życia gospodarczego kraju. Oddziałuje zarówno na takie dziedziny, jak polityka, ekonomia, gospodarka, jak i na rozwój społeczny i ekologię. Wskutek tego procesu tworzy się na świecie gospodarka globalna, obejmująca gospodarki wszystkich państw, w wyniku czego powstaje jeden wspólny, wielki rynek.

Globalizacja korzystnie wpływa na podniesienie konkurencyjności kraju, napływ nowych technologii, zwiększenie dostępu do informacji, swobodę przepływu towaru, usług i kapitału oraz wzrost świadomości ekologicznej społeczeństwa. Wszystkie te czynniki warunkują integrowanie się odległych od siebie i zupełnie różnych regionów świata. Proces ten ma jednak nie tylko pozytywne, ale i negatywne konsekwencje. Porównując rozwój gospodarczy poszczególnych państw, zauważyć można nierównomierny wzrost gospodarczy i polaryzację krajów polegającą na pojawianiu się państw wysoko rozwiniętych i państw o bardzo niskim poziomie rozwoju. Kraje słabiej rozwinięte mniej korzystają na postępującej globalizacji, a wręcz spychane są na margines najważniejszych czynników rozwojowych, w tym: dostępu do swobodnego przepływu towaru, kapitału, informacji i nowych technologii. Innymi negatywnymi skutkami tego procesu są m.in. poszerzanie się świata przestępczego w skali globalnej, rozprzestrzenianie się nieuleczalnych chorób, obniżenie zatrudnienia wskutek zastępowania pracy człowieka przez maszyny oraz upadek małych przedsiębiorstw krajowych. Wystąpieniem niekorzystnych efektów globalizacji zagrożona jest również Polska, będąca krajem znajdującym się na niskim poziomie rozwoju i konkurencyjności w porównaniu z innymi państwami świata, w których działają wielkie korporacje transnarodowe. Poziom indeksu globalizacji naszego kraju kształtuje się na stosunkowo niskim poziomie w porównaniu

z innymi państwami. Prowadzone są jednak działania wspomagające różne sektory gospodarki i dążące do podniesienia dotychczasowego poziomu konkurencyjności i inwestycyjności kraju, co wpływa na wzrost gospodarczy kraju.

Literatura

- Brach J., 2015, *Korporacje transnarodowe w gospodarce światowej – ocena działalności*, *Ekonomia XXI Wieku*, nr 1.
- Ciecierski M., 2009, *Wywiad biznesowy w korporacjach transnarodowych. Teoria i praktyka*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń.
- Cudowska-Sojko A., 2015, *ZIB jako forma ekspansji KTN we współczesnej gospodarce*, *Akademicka Platforma Czasopism*, <http://apcz.pl/czasopisma/index.php/EiP/article/viewFile.2013.028/1322>, 28.02.15.
- Geise M., 2006, *Rynki pracy wobec wyzwań globalnych*, [w:] D. Karnowska, M. Szatlach (red.), *Globalizacja – pomiędzy polityką a ekonomią*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń.
- Gwiazda A., 1998, *Globalizacja i regionalizacja gospodarki światowej*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń.
- Hajdukiewicz A., Michalik A., 2007, *Rola korporacji transnarodowych w gospodarce światowej i handlu międzynarodowym*, *Zeszyty Naukowe Akademii Ekonomicznej w Krakowie*, nr 751.
- Jackson R., Sorensen G., 2006, *Wprowadzenie do stosunków międzynarodowych. Teoria i kierunki badawcze*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków.
- Jakubczak R., Koziński W., Jakubczak W., 2008, *Globalizacja a terytorium narodowe*, Wydawnictwo Strategum, Słupsk.
- Janik B., 2006, *Kapitalizm w jęciu dynamicznym: od państw dobrobytu do globalizacji*, Wydawnictwo Politechniki Świętokrzyskiej, Kielce.
- Jantoń-Drozdowska E., 2006, *Korporacje transnarodowe w procesie globalizacji*, *Ruch Prawniczy Ekonomiczny i Socjologiczny*, z. 2.
- Jastrzębska E., *Korporacje transnarodowe a fair trade*, <http://kolegia.sgh.waw.pl/pl/KES/kwartalnik/archiwum/Documents/EJastrzewska8.pdf>, 12.09.2015.
- Kłosiński K.A., Masłowski A., 2005, *Globalizacja sektora usług w Polsce*, PWE, Warszawa.
- Kołodko G.W., 2007, *Polska z globalizacją w tle. Instytucjonalne i polityczne aspekty rozwoju gospodarczego*, Wydawnictwo Dom Organizatora, Toruń.
- Kozieł H., 2018, *Cyfrowe giganty rosną w siłę*, *Rzeczpospolita*, 6.11.2018, nr 37.
- Kukułka J., 2002, *Prawa rozwoju i zmienności stosunków międzynarodowych w świetle procesów globalizacji*, [w:] M. Pietrać (red.), *Oblicza procesów globalizacji*, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin.
- Kuzel M., 2007, *Rola bezpośrednich inwestycji zagranicznych w dyfuzji wiedzy i umiejętności. Na przykładzie gospodarki Polski*, Dom Organizatora, Toruń.
- Lasoń M. (red.), 2011, *Gospodarka światowa w dobie globalizacji*, *Krakowska Akademia im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego*, Kraków.
- Liberska B., 2002, *Współczesne procesy globalizacji gospodarki światowej*, [w:] B. Liberska, *Globalizacja. Mechanizmy i wyzwania*, Wydawnictwo PWE, Warszawa.
- Misiak W., 2007, *Globalizacja – więcej niż podręcznik: społeczeństwo, kultura, polityka*, Difin, Warszawa.
- Orłowska R., Żołądkiewicz K. (red.), 2012, *Globalizacja i regionalizacja w gospodarce światowej*, Wydawnictwo PWE, Warszawa.
- Piórko K., 2008, *Władza korporacji transnarodowych w stosunkach międzynarodowych*, Wydawnictwo Naukowe Grado, Toruń.

- Rifkin J., 2017, *Reguły rynkowej gry się zmieniły...*, Rzeczpospolita, 4-5.03.2017.
- Sala S., 2005, *Rozwój korporacji transnarodowych w gospodarce światowej*, Przedsiębiorczość – Edukacja, nr 1, Kraków.
- Scheve K.F., Slaughter M.J., 2018, *How to save globalization*, Foreign Affairs, no. 6.
- Sporek T., 2010, *Wpływ kryzysu finansowego na globalizację gospodarki światowej. Diagnoza i konsekwencje dla Polski*, Akademia Ekonomiczna w Katowicach, Katowice.
- Sporek T., 2015, *Procesy globalizacji we współczesnej gospodarce światowej*, Ekonomia XXI Wieku, nr 1.
- The World's Top 100 Non-Financial TNCs Ranked by Foreign Assets*, <http://topforeignstocks.com/2014/09/16/the-worlds-top-100-non-financial-tncs-ranked-by-foreign-assets/>, 12.09.2015.
- World Investment Report 2018.
- Zorska A., 1998, *Ku globalizacji? Przemiany w korporacjach transnarodowych i w gospodarce światowej*, PWN, Warszawa.
- Zorska A., 2007, *Korporacje transnarodowe, Przemiany, oddziaływania, wyzwania*, PWE, Warszawa.